

بررسی نام های جغرافیایی جهت استاندارد سازی آنها در نقشه های توپوگرافی شهرستان سردشت

نویسندگان:

دکتر سعید خضری (استادیار گروه جغرافیای طبیعی دانشگاه کردستان)

SKhezri@uok.ac.ir

دکتر شهرام روستایی (دانشیار گروه جغرافیای طبیعی دانشگاه تبریز)

roostaei@tabrizu.ac.ir

دکتر محمد حسین رضایی مقدم (استاد گروه جغرافیای طبیعی دانشگاه تبریز)

Rezmogh@tabrizu.ac.ir

چکیده

ارزیابی نام های جغرافیایی مکان ها در نقشه های توپوگرافی شهرستان سردشت در جنوب غربی استان آذربایجان غربی در ایران، حاکی از وجود اسامی مکانی اشتباه و غیر دقیق در مقایسه با واقعیات منطقه ای بوده است. هدف این مطالعه استخراج و اصلاح اسامی غیر صحیح فوق در راستای استاندارد سازی آن ها بوده است. روش به کار رفته در این مطالعه مبتنی بر جمع آوری نقشه ها و منابع اسنادی مکتوب، تکمیل پرسش نامه ها و تحلیل آن ها و مصاحبه با افراد آگاه محلی به منظور اصلاح اسامی اماکن مشخص شده (بر روی نقشه های منطقه مذکور) بوده است. لذا به منظور استاندارد سازی نام های فوق ضمن استخراج اسامی اشتباه فوق در نقشه ها به استخراج نام های جغرافیایی غیر صحیح در منابع اسنادی و مکتوب نیز پرداخته شده و اسامی صحیح آن ها ارائه گردیده است. راهکار پیشنهادی جهت رفع چنین مشکلاتی در نامگذاری اسامی مناطق دو زبانه استفاده و بهرگیری از افراد متخصص بومی و محلی در جوار متخصصین جغرافیایی دیگر است.

کلید واژه: نقشه های توپوگرافی، نام های جغرافیایی، استاندارد سازی، شهرستان سردشت.

۱- مقدمه

اکنون به علت تخصص گرایی کارتوگرافی مشتمل بر ترسیم، نگارش، چاپ و تکثیر نقشه هاست و بر صحت، دقت و زیبایی نقشه ها تکیه دارد. پس جهت تاثیرگذاری بر خواننده باید نقشه شرایط جامعیت، ایجاز، کامل بودن و صداقت را در برگیرد [۶]. اهمیت نقشه های توپوگرافی بر جغرافیدانان، مهندسين عمران، زمین شناسان و محققین علوم زمین پوشیده نیست. در انجام بسیاری از تحقیقات مربوط به طرح های عمرانی و مدیریت محیط نقشه های توپوگرافی مبنا و وسیله کار اساسی محسوب می شوند. بسیاری از نام های خانوادگی دارای پسوند های مکانی اسامی جغرافیایی مندرج در نقشه ها هستند و اشتباهات نویسه گردانی و ترجمه ای اسامی نقشه ها گاه مستقیماً در شناسنامه افراد (که برگ هویت آنان محسوب می شود) منعکس می گردد.

دقت در موقعیت ریاضی و موقعیت نسبی نقاط از اهمیت زیادی برخوردار است و با اذعان به این که هر نقطه جغرافیایی در روی کره زمین دارای مختصات جغرافیایی مشخص و ویژه خویش است که با مختصات نقاط دیگر متفاوت است لذا باید نقشه ها انعکاس دهنده واقعیت های محیطی باشند. موقعیت مکانی و ریاضی عوارض باید در ذات نقشه ها منعکس شود و همین تفاوت های مکانی است که در تعریف جغرافیا، آن را علم مکان ها می دانند و یا آن را علم پراکندگی ها به شمار می آورند [۱۷]. بدین جهت درج دقیق پدیده های جغرافیایی (روستا، چشمه، رودخانه و...) در جا (مکان) خویش از مبانی فن کارتوگرافی است که باید در آن دقت کافی معمول گردد. همین امر باعث شده جغرافیدانان و اقتصاددانان برای مکان استقرار (موقع مطلق و موقع نسبی) یا فضای

منحصر به فرد اعتبار زیادی قایل شوند [۱۸]. لذا درج نام اشتباه عوارض مشکل آفرین خواهد بود و کوچکترین اشتباهات کارتوگرافی در نقشه‌ها پذیرفتنی نیستند چون موارد غیر دقیق موجود در نقشه‌ها به کتاب‌ها و اسناد منتقل می‌شوند.

ارزیابی نقشه‌های توپوگرافی منطقه پژوهش، حاکی از عدم تطابق اسامی مکانی نقشه‌ها و واقعیات منطقه ای است. بازتاب اشتباهات نام‌های جغرافیایی عوارض مکانی و اسامی جغرافیایی در منابع اسنادی به عنوان مسئله ای مهم مطرح است. با توجه به اینکه ماسک اسامی جغرافیایی برای نقشه‌های توپوگرافی به صورت مجزا تهیه می‌شود لذا وجود اشتباهات در آنها به نقشه‌های پایه و نقشه‌های استخراجی یا عمومی شده از آنها نیز منتقل شده و در نهایت در منابع و اسناد منعکس می‌گردد. بدین جهت در اکثر کشورهای دنیا کمیته‌هایی در مؤسسات کارتوگرافی جهت رفع چنین نواقص و معایبی به کار اشتغال دارند.

ارزیابی نقشه‌های توپوگرافی منطقه سردشت در جنوب غربی استان آذربایجان غربی در ایران، حاکی از وجود اطلاعات مکانی و اسمی غیر دقیق در مقایسه با واقعیات منطقه ای بوده و این مطالعه به هدف اصلاح و استاندارد سازی موارد غیر دقیق فوق صورت گرفته است. یادآوری چند اصل کارتوگرافی در خصوص ترجمه و نویسه‌گردانی اسامی جغرافیایی پدیده‌ها در روی نقشه‌ها و مشخص کردن و تبیین اشتباهات و اغلاط نقشه‌های توپوگرافی منطقه پژوهش و مشخص نمودن بازتاب اشتباهات مربوط به عوارض محیطی و ثبت اسامی نادرست نقشه‌ها در منابع اسنادی متکی بر اطلاعات نقشه‌های مزبور جزو اهداف این پژوهش هستند. مشخص نمودن اشتباهات کارتوگرافی نقشه‌ها از طریق بررسی تطابق نقشه‌های توپوگرافی با حقایق محیطی و ارائه الگویی صحیح و معادل درست برای اسامی جغرافیایی جهت اصلاح نقشه‌ها و تبیین اشتباهات فوق جزو اهداف دیگر این پژوهش هستند.

در بیان پیشینه موضوع، منابع به دو دسته تقسیم می‌شوند: دسته اول منابعی را شامل است که به فلسفه موضوع مرتبط هستند و دسته دوم منابعی را در بر می‌گیرد که محتوی اشتباهات کارتوگرافی فوق الذکر می‌باشند که شامل نقشه‌های توپوگرافی و زمین شناسی و کتب متکی بر اطلاعات استخراجی از نقشه‌های فوق است.

۲- مواد و روش تحقیق

مواد مورد نیاز در این پژوهش اسناد و مدارک نوشتاری، تصویری و پرسشنامه بوده است. روش تحقیق این مقاله شامل موارد زیر می‌باشد:

- گردآوری اطلاعات به روش کتابخانه‌ای در مورد مبانی و اصول موضوع.
- محدود کردن محدوده پژوهش در روی نقشه‌های توپوگرافی (۱:۲۵۰۰۰۰) و (۱:۵۰۰۰۰).
- استخراج موارد مربوط به اسامی عوارض مکانی (نقطه ای، خطی و سطحی) و اسامی عوارض محیطی از نقشه‌های مربوطه که اشتباه به نظر رسیده اند.
- بررسی تطابق یا عدم تطابق اسامی عوارض طبیعی و غیر طبیعی نقشه‌ها با حقایق محیطی از طریق پرسشنامه و مصاحبه با افراد مطلع.
- استخراج اشتباهات کارتوگرافی کتاب‌هایی که متکی بر استخراج اطلاعات از نقشه‌های فوق بوده اند.
- طبقه‌بندی، تنظیم و تحلیل اطلاعات گردآوری شده و اصلاح موارد غیر دقیق.
- استنتاج نهایی و ارائه پیشنهادات.

۳- نتایج و بحث

منطقه مورد تحقیق بخش مرکزی حوضه آبریز رودخانه مرزی زاب در شمال غرب استان کردستان و جنوب غرب استان آذربایجان غربی را شامل است که بخشی از نقشه‌های ۱/۲۵۰۰۰ مهاباد و بانه در جوار مرز را در بر می‌گیرد (شکل ۱).

هر اسمی در نقشه موجب شناسایی عارضه و پدیده‌ای مشخص می‌شود. هر چند از لحاظ زبان شناسی تمام اسامی الزاماً دارای معانی نیستند ولی دسته‌ای از نام‌هایی که دارای معنی می‌باشند ممکن است مفهوم آنها صفت واقعی عارضه را آشکار سازد، لذا دقت در نوشتار آنها ضروری است.

شکل ۱) موقعیت جغرافیایی محدوده پژوهش و موقعیت شیتهای نقشه‌های توپوگرافی

برای حل مشکلات اسامی مربوط به زبانی غیر از زبان مورد استفاده نوشتاری نقشه دو شیوه به کار برده می‌شود که عبارتند از: الف- ترجمه معنایی اسامی ب- نویسه گردانی اسامی. در زیر کاربرد غلط دو شیوه مذکور و عدم درج نام پدیده‌ها و اسامی در موضع اصلی آنها، در نقشه‌های منطقه پژوهش و انعکاس اشتباهات موقعیت مکانی عوارض و اغلاط اسامی در کتب جغرافیایی بررسی می‌شوند:

الف- ترجمه معنایی اسامی در نقشه‌های توپوگرافی منطقه:

ترجمه معنایی اسم فقط دارای این امتیاز است که معنای اسم را بیان می‌کند، ولی مشکل عمده این است که تمام اسامی دارای معنی نیستند و نمی‌توان آنها را ترجمه کرد و ترجمه اسامی با معنی نیز برای مردم اصلی آن بوم مشکلاتی ایجاد می‌نماید. علاوه بر آن اگر مترجم اسامی بر زبان مبداء یا مقصد تسلط نداشته باشد مشکلات دو چندان می‌شوند. در کل ترجمه اسامی محلی از زبانی به زبان دیگر و درج آن در نقشه‌ها طبق اصول کارتوگرافی منطقی نیست و باید اسامی به همان صورتی که در محل شناخته می‌شوند ثبت گردند. گاهی بعضی از اسامی به راحتی به زبان فارسی ترجمه می‌شوند همچون نام روستای «برده سور» به معنی سنگ سرخ (در منطقه مورد مطالعه)، اما اگر در نقشه چنین واژه‌ای ثبت شود و نقشه خوان غیر بومی با استفاده از نقشه در محل نام روستا را سنگ سرخ بنامد شنونده را سر در گم می‌کند. تعریف می‌کنند که فردی غیر بومی در روستای «کونه مشکه» در منطقه مورد مطالعه این پژوهش، خدمت می‌کرده و در نامه‌ای، ترجمه معنایی نام روستا را بکار برده و چنین می‌نویسد: ...دوست گرامی من در - سوراخ موش - خدمت می‌کنم که دارای مردمی مهربان و ... است.

استنباط غلط از اسم، مشکل دیگری است که گاه از ترجمه اسامی ناشی می‌شود. مثلاً نام روستای آذری «ساری قیه» به معنای سنگ زرد تحت عنوان سارقیه ترجمه می‌شود که از دیدگاه روانی و اجتماعی سوال برانگیز خواهد بود [۵]. یا روستای «باقلآوه» (نوعی شیرینی) از توابع شهرستان سنندج، در نقشه توپوگرافی به اشتباه باقل‌آباد و در تابلوی کنار جاده باقرآباد نوشته شده است.

بدین منظور ابتدا بر روی نقشه‌های توپوگرافی منطقه اسامی را که غلط به نظر رسیدند مشخص گردیدند، سپس از طریق تکمیل پرسش نامه و مصاحبه با افراد مطلع محلی اسامی اشتباه مشخص شدند و پس از آن معادل صحیح آنها درج گردید نتایج در زیر و در جداول ۱ تا ۴ درج شده است.

(۱) نام روستای «گلکاو» (به مفهوم مکان سنگی و یا سنگ‌زار) تحت عنوان کلک آباد ترجمه و در مکاتبات اداری استعمال می شود و در نقشه توپوگرافی کله گاوی درج شده است (شکل ۲).

(۲) واژه کوه «خآباد» خال آباد ترجمه شده و در نقشه درج گردیده است. خاله، در زبان کُردی به معنی دایی است [۱۵]، که مترجم آن را با خال یکسان پنداشته است (شکل ۳).

(۳) نام روستای «وسوکل» به معنی فردی به نام وسو که فضای خالی بین دندان‌های افتاده‌اش پیداست در نقشه‌ها یوسف گل درج شده است (شکل ۲).

(۴) ترجمه همان واژه «وسوکل» در نقشه دیگری تحت عنوان (یوسف کار) و ترجمه واژه «کانیپی» تحت عنوان کان‌بید نقشه خوان را دچار سردرگمی می‌کند چون کان به معنای معدن است و کانی معنی چشمه را در زبان کُردی در بردارد.

(۵) واژه یا نام روستای «گل‌سپی» به معنای خاک سفید [۱۶]، در نقشه تحت عنوان گلا سفید ترجمه شده است (شکل ۲). گل (در زبان کُردی) معادل خاک است و گلا به معنی شاخ و برگ درختان می باشد.

(۶) ترجمه نام روستای «شیوَمِران» به شیوه مردان در نقشه ۱/۵۰۰۰ میرآباد نیز اشتباه است چرا که شیو در زبان کُردی به معنای دره است همان گونه که در نام روستاهای شیو_برایمه، شیو_جو، شیو_ستل و ... در نقشه‌های منطقه نیز تکرار شده است که با شیوه=روش در زبان فارسی متفاوت است.

(۷) ترجمه واژه نام روستای «هوارِسمان» به معنی ییلاق سِمان= نامی برای مردها- [۱۶]، تحت عنوان هزار سلیمان (شکل ۲) و ترجمه نام روستای «قوله سمور» به معنی سنجاب کوتاه قد، تحت عنوان قلی اسماعیل و درج آن در نقشه‌های توپوگرافی محل نادرست است (شکل ۲).

(۸) ترجمه واژه «گورِناوه» به معنی آبادی گوران‌ها [۱۶] - که گوران‌ها دسته‌ای از کُردها هستند- تحت عنوان گولان‌آباد نیز اشتباه می‌باشد (شکل ۳).

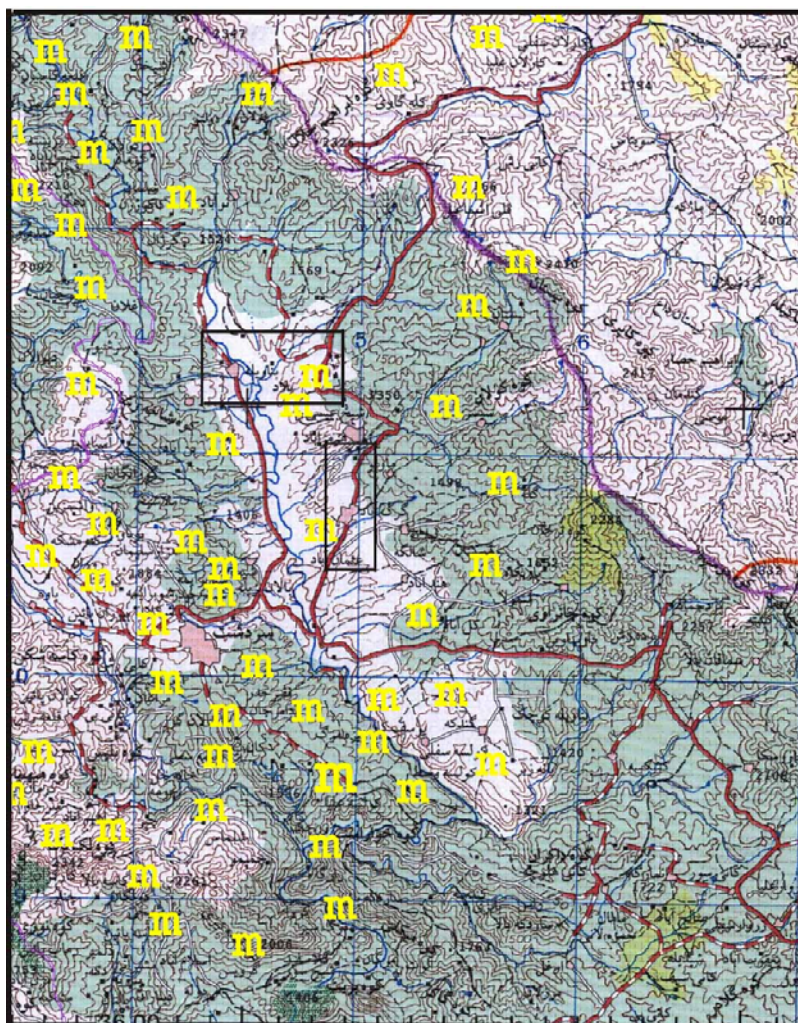
جهت روشن شدن بیشتر اشتباهات ترجمه‌ای و معادل صحیح آنها به نتایج پرسش نامه های تکمیل شده در جداول (۱ تا ۴) مراجعه شود. موقعیت جغرافیایی اماکن با اسامی اشتباه در نقشه‌های توپوگرافی مشخص شده است (اشکال ۲ و ۳).

ب- نویسه گردانی اسامی در نقشه‌های توپوگرافی منطقه:

نویسه‌گردانی اسامی، در واقع عین تلفظ واژه، کلمه یا عبارت از زبانی به زبانی دیگر است و دارای این امتیاز است که می‌توان تمام اسامی را از کلیه زبان‌های دنیا به یکدیگر تبدیل کرد به گونه‌ای که تلفظ آن برای اهالی اصلی آن سرزمین قابل درک باشد. برای مثال لندن و نیویورک نویسه‌گردانی دو کلمه *London* و *NewYork* بوده که تلفظ آن برای مردم انگلیسی زبان آشناست [۲۰].

به چند نمونه از نویسه گردانی‌های اشتباه در نقشه‌های منطقه به عنوان نتایج در زیر دقت کنید که حاصل تکمیل پرسش نامه ها در محل و مصاحبه با افراد مطلع است:

(۱) واژه «زب» که نام رودخانه اصلی در منطقه است در نقشه (۱: ۱۰۰۰۰۰۰) ایران از فضا (موزائیک تصاویر ماهواره‌ای لندست) که توسط مهندسین مشاور سنجش از دور تهیه شده به غلط ذاب نوشته شده است [۱۴]. جالب آنکه اعراب هم آنرا به صورت زاب الصغیر به کار برده اند نه ذاب الصغیر.

شکل ۲: بخشی از نقشهٔ توپوگرافی ۱:۲۵۰۰۰۰ مهاباد. اشتباهات اسامی با (m) نشان داده شده اند.

شکل ۳: بخشی از نقشهٔ توپوگرافی ۱:۵۰۰۰۰ میرآباد. اشتباهات اسامی با (m) نشان داده شده اند.

۲) تفاوت قائل نشدن بین حروف ک (K) و گ (g) در واژه‌هایی همچون رودخانهٔ گلاس به جای رودخانهٔ «کلاس» را می‌توان ذکر کرد، یا نام روستای «گاکوژه سفلی» به صورت کاکوژه سفلی نگاشته شده است که اشتباه می‌باشد. در زبان کردی -گا- به معنی گاو و -کا- به معنی کاه و -کوژه- نیز به معنی کُشنده است یعنی مکانی که کُشنده گاو است (منظور صعب العبور) نه (کُشنده کاه) (شکل ۳).

جهت پی بردن به اشتباهات نویسه‌گردانی اسامی در نقشه‌های توپوگرافی منطقهٔ مورد مطالعه به نتایج حاصل از تکمیل پرسش نامه‌ها در جدول‌های ۱ تا ۴ مراجعه شود. همچنین موقعیت جغرافیایی اماکن فوق در نقشه‌های توپوگرافی درج شده است (اشکال ۲ و ۳).

پ- عدم درج اسامی جغرافیایی در موضع اصلی آنها در نقشه‌های منطقه:

در روی نقشه اولویت بندی مکانی ثبت نام عارضه باید رعایت شود. اما در نقشه‌های منطقهٔ مورد مطالعه علاوه بر عدم رعایت این اصل در بسیاری از جاها گاه با تکرار نام یک عارضه در دو مکان جغرافیایی با املاء یکسان یا املاء متفاوت، روبرو می‌شویم و یا نام و موقعیت مکان جغرافیایی درج شده در نقشه با واقعیت تفاوت دارد. حتی بعضی از پدیده‌های مهم طبیعی و انسانی علی رغم تجدید چاپ نقشه‌ها و اعمال برخی اصلاحات، اصلاً ثبت نشده‌اند. در زیر به نتایج بررسی های میدانی چند نمونه در این زمینه اشاره می‌شود:

۱) در نقشهٔ (۱: ۲۵۰۰۰۰) مهاباد نام روستای «شیویر/یمه» در منطقهٔ مورد تحقیق دو بار و در جوار هم آن هم با نویسه گردانی غلط درج شده است. همچنین مکان روستای کوچک «گرگ آباد» در محل نام شهرک چند هزار نفری ربط درج شده و نام روستای «واشمزین» هم به صورت (وازشمزین) در نقشه دو بار در جوار هم نوشته شده که علاوه بر اصلاح نویسه گردانی آن، باید یکی از آنها حذف شود (شکل ۲).

۲) موقعیت ثبت مکان جغرافیایی روستای «گرژال» نیز در همان نقشه اشتباه است. اگر منظور (گرژال علیا) است در سمت چپ رودخانهٔ اصلی قرار دارد و اگر منظور گرژال سفلی باشد باید در سمت غرب رودخانهٔ زاب نوشته شود (شکل ۲).

۳) موقعیت مکان جغرافیایی روستای «بناولیه» نیز در همان نقشه اشتباه است. در واقع محل آن تقاطع جاده اسفالتی مهاباد و راه شنی منتهی به نوآباد است ولی نام روستا در مکان غربی‌تری درج شده است (شکل ۲).

ت- انعکاس اشتباهات موقعیت مکانی عوارض و اغلاط اسامی در کتب جغرافیایی:

اشتباهات نقشه‌ها در کتب و اسناد منعکس می‌شوند و مورد استناد قرار می‌گیرند و از نسلی به نسلی دیگر انتقال می‌یابند لذا به کتب جغرافیایی مراجعه شد تا انعکاس موارد اشتباه نقشه‌های توپوگرافی در آنها بررسی شود. نتایج به ترتیب زیر می‌باشند:

۱) کتاب اطلس راههای ایران:

اشتباهات کارتوگرافی موقعیت ثبت پدیده‌ها تنها مختص نقشه‌های توپوگرافی منطقه نیست بلکه در نقشه‌های استفاده شده در کتاب‌ها نیز چنین مواردی وجود دارد. برای مثال نام مرکز دهستان ملکاری به نام «کلاس» و علامت پمپ بنزین آن در نقشهٔ صفحهٔ (۳۳) کتاب اطلس راههای ایران [۲۱]، به اشتباه در بخش غربی‌تری و در جوار مرز ایران و عراق ثبت شده است. قطعاً چنین موردی رانندگان و توریست‌های غیر بومی را دچار مشکل خواهد کرد. پس از بررسی، قطعی بودن این اشتباه مشخص گردید.

۲) کتاب فرهنگ جغرافیایی (شهرستان ارومیه):

در کتاب فرهنگ جغرافیایی شهرستان‌های کشور (شهرستان ارومیه) صفحهٔ ۱۰۱ مسیر رودخانهٔ زاب کاملاً اشتباه ترسیم شده است و باید مسیر آن شمالی - جنوبی سپس غربی ترسیم شود [۱۹].

۳) کتاب گیتاشناسی ایران - جلد اول - کوهها و کوهنامه ایران:

الف - در صفحه ۲۵۹ ستون اول تحت عنوان واژه کوه - دوپازا - موارد قابل طرح عبارتند از اینکه: عنوان این کوه «دوپزه» است که معادل آن دو حیوان یا دو گوسفند است و دوپازا اشتباه است. همچنین در توضیح کوه مذکور به غلط نام کوه «رستم‌الین»، رستم علیان آورده شده است [۱].

ب- در صفحه ۲۷۳ ستون اول نام کوه رستم علیان مجدداً به جای «رستم‌الین» آورده شده و در متن توضیح در باره این کوه باز نام کوه «دوپزه» به اشتباه دوپازا ذکر شده است [۱].

پ- در صفحه ۳۱۱ ستون دوم نام کوه - سرکوما - ذکر شده که غلط است و نام واقعی آن «سریگومه» است. در زبان کردی واژه سر به معنای راس و ارتفاع بالای کوه است که وجه تسمیه سریگومه به خاطر وجود چاله کارستی پر آب (گوم) در بالای کوه فوق است که از آن بازدید به عمل آمد. در توضیح کوه مربوطه موارد زیر غلط نوشته شده‌اند: دهگاه - چم وزینه - دهستان وزینه - موسلان - بری‌تا - گیری ژال - شتمان - نژاباد - کاژه - احمد برو که به ترتیب نویسه گردانی صحیح آنها عبارتست از: «دگه - چم وزنه - دهستان وزنه - موسلان - بریتنه - گرژال - شاتمان - نیژاوه - کاژیه و احمد بریو» [۱].

ت- در صفحه ۳۵۰ ستون دوم نام کوه شاخه رشا آورده شده که صحیح آن «گرسرشاخی» است که اشتباه نوشته شده در دهستان بریاجی قرار دارد در حالی که این کوه در دهستان ملککاری واقع است [۱].

ث- در صفحه ۵۴۳ ستون اول تحت عنوان کوه نیستان اشتباهات زیر وجود دارند: نام کوه «نستان» است و روستای جوار آن نیز نستان نام دارد [۱]. رودخانه جوار غربی آن بئس ذکر شده چنین نامی برای رودخانه مربوطه در محل رایج نیست.

ج- در صفحه ۵۵۹ ستون دوم عنوان کوه هوی‌هما غلط بوده و صحیح آن «هوینه مال» است [۱].

۴) کتاب گیتاشناسی ایران - جلد دوم - رودها و رودنامه ایران:

موارد قابل طرح در زمینه اشتباهات نویسه گردانی و ترجمه اسامی در کتاب اخیر عبارتند از:

الف- در صفحه ۱۱۸ ستون اول تحت عنوان رودخانه بئس موارد قابل طرح این که: در محل به کار بردن چنین واژه‌ای رایج نیست و در نقشه توپوگرافی، باعث خوانده شده که این واژه هم در محل به این رودخانه اطلاق نمی‌شود. در متن توضیح رودخانه فوق نام روستا و کوه نیستان ذکر شده که صحیح آن «نستان» است [۲].

ب- در صفحه ۱۹۳ تحت عنوان چم وزینه موارد زیر یادآوری می‌شود: نام صحیح آن چم وزنه است و واژه‌های غلط در توضیح متن رودخانه مذکور عبارتند از: نعلین - احمدبرو - کوه سرکوما - نوچیان - بابونه - درمه - داوودآباد - بنی خلف. واژه صحیح موارد بالا به ترتیب زیر است: «نلین - احمدبریو - کوه سریگومه - نیوچوان - بوبانه - دارمه - داوداوه - بنوخلف» [۲].

پ- در صفحه ۳۹۹ ستون اول و دوم تحت عنوان رود کلاس در متن موارد زیر اشتباه ذکر شده‌اند: سپارز - گورک نعلین - روستای گک - هرزینه. واژه صحیح اسامی بالا به ترتیب عبارتست از: «سپیریز - گورک نلین - روستای گاکه - هرزنه» [۲].

ت- در صفحه ۴۶۴ ستون دوم عنوان رودخانه نعلین ذکر شده که املای صحیح آن «نلین» است [۲].

۵) کتاب گیتاشناسی ایران - جلد سوم - دائره المعارف جغرافیایی:

بعضی از موارد اشتباه نویسه گردانی و ترجمه‌ای اسامی جغرافیایی این کتاب در مورد منطقه مورد مطالعه به

ترتیب زیر است:

الف- در صفحه ۶۹۳ تحت عنوان نام شهرستان سردشت در ستون اول در توضیح متن واژه‌های زیر اشتباه می‌باشند: نعلین - رستم علیان- چم کلوین که املاء صحیح آن‌ها «نَـلین - رَسْـتَمَـالیان و چَم کَلو می‌باشد» [۳].

ب- در صفحه ۱۱۳۷ ستون دوم عنوان نام روستای گیریزال اشتباه بوده و املائی صحیح آن «گرزآل» است و در متن توضیحی آن نام کوه «سَریگومه» باز هم به غلط سرکوما نوشته شده است [۳].

۶) کتاب فرهنگ جغرافیایی شهرستان‌های کشور (شهرستان ارومیه):

در این کتاب برای مثال در صفحه ۱۰۱ نام رودخانه در متن نقشه به جای «لاوین»، لاوان ذکر شده است که این دو واژه در مفهوم خیلی تفاوت دارند [۱۹].

۷) کتاب اطلس راههای ایران:

در نقشه صفحه ۳۲ و ۳۳ این کتاب اشتباهات نویسه‌گردانی وجود دارند. برای مثال اسامی غلط عبارتند از: مراغان - کوه نیستان - کله گاوی که املا صحیح آنها «مَارَغان - کوه نَسْتان و کَلکاو» است [۲۱]. لازم به ذکر است در منابع خارجی نیز چنین اشتباهاتی منعکس شده است مثلاً در منبع [۲۲] در صفحه ۲۱ و ۳۹ به اشتباه نام بخش «وزنه»، وزینه نوشته شده است. همچنین در منبع [۲۳]، در صفحه ۱۱۲ ستون دوم باز نام بخش وزنه به صورت وزینه درج شده است که اشتباه می‌باشد.

۴- پیشنهادات

منطقه مورد مطالعه در این مقوله جایگاه سکونت مردمی است که به زبان کُردی و لهجه موکریانی صحبت می‌کنند [۴]، و نام اماکن و مساکن نیز از دیرباز به همین زبان ادا شده است (شکل ۱ و ۲ و ۳). با توجه به قرابت زبان فارسی و کُردی ضرورتی ندارد به ترجمه معنایی نام‌ها پرداخته شود. لذا نویسه‌گردانی صحیح بر ارزش نقشه‌ها می‌افزاید. پیشنهاد می‌شود با توجه به اینکه ماسک نوشته‌ها یا ماسک اسامی در موسسه‌های چاپ و انتشار نقشه‌ها به طور جداگانه تنظیم می‌شود با مددگیری از متخصصین آشنا به زبان کُردی و فارسی که بومی منطقه هستند به اصلاح اسامی پرداخته شود. همچنین لازم است در تدوین نقشه‌های مناطق گردنشین با نوشتار فارسی از علامت گذاری و اعراب استفاده شود و در صورت نارسا بودن حتماً فونتیک لاتین اسامی نیز درج گردد. در مورد اشتباهات کارتوگرافی موقعیت مکانی عوارض موجود در نقشه‌ها نیز باید پس از بازدیدهای میدانی اصلاحات صورت گیرد و بیش از این به ترویج اشتباهات پرداخته نشود. همچنین در خصوص نقشه‌های توپوگرافی کل ایران با شرایط و خصوصیات مشابه با منطقه مورد مطالعه این تحقیق (به ویژه نقشه مناطق آذری نشین، بلوچ نشین، ترکمن نشین و...) لازم است اصلاحات کلی صورت گیرد که استفاده از تجربیات متخصصین بومی مناطق مربوطه پیشنهاد می‌گردد.

۵- نتیجه‌گیری نهایی

در ارزیابی نقشه‌های منطقه پژوهش مشخص گردید بعضی از خصوصیات ضروری کارتوگرافیک در نقشه‌ها منعکس نشده است. وجود اشتباهات نقشه‌های منطقه مورد مطالعه کم رنگ بودن بازدید مکانی پس از مراحل فتوگرامتری و کارتوگرافی نقشه‌ها را نشان می‌دهد.

در نقشه‌ها با نوشتار فارسی ترتیب رعایت حق تقدم نوشتار اسامی محل‌ها در جوار یک نقطه مشخص کننده عارضه غیر طبیعی جغرافیایی به ترتیب اولویت‌های زیر است: ۱- جنوب غرب ۲- شمال غرب ۳- جنوب شرق ۴- شمال شرق ۵- شمال ۶- جنوب [۵]، که در نقشه‌های محدوده پژوهش رعایت نشده است.

جدول ۱): اشتباهات نوشتاری ترجمه‌ای اسامی در جنوب غرب نقشهٔ ۲۵۰۰۰۰: ۱: مهاباد و معادل استاندارد آنها

واژه غلط	معادل استاندارد	عارضه	واژه غلط	معادل استاندارد	عارضه
بریسو	بریسوه	روستا	سویره	سویره	روستا
شیواشا	شیواشان	روستا	شیخ عیسی	شیخ‌عیسه	روستا
باسکدر	باسکدو	روستا	ورگل	وَرگِل	روستا
شیویرایمه	شیویرایمه	روستا	ممه‌زینه	مامَزینه	روستا
گورانگه	گورانگان	روستا	خلیصان	خولیسان	روستا
توژال	توژُل	روستا	جباران	جَبَرَنَد	روستا
بیشاسب	پشاسپ	روستا	والیو	وَلِیو	روستا
حلوه	هَلوه	روستا	سرتکه	سارتکه	روستا
شیوه صل	شیوَسَتَل	روستا	دشتی	دشته	روستا
نژاوه	نیژاوه	روستا	کانی اسپان	کانیسپان	روستا
کاژه	کاژیه	روستا	کاکوژه سفلی	گاکوژه سفلی	روستا
شیواوکان	شَواوکان	روستا	کاکوژه علیا	گاکوژه علیا	روستا
گله	گوله	روستا	پاشیرو	پاشبَرَد	روستا
سیسر	سیسِر	روستا	مرگه پیرکه	میرگه پیرکه	روستا و کوه
دول‌ارزان	دولَرزن	روستا	سیره‌مرگ	زیره مِرگ	روستا
احمدبرو	احمدبریو	روستا			

جدول ۲): اشتباهات نوشتاری نویسه‌گردانی اسامی در جنوب غرب نقشهٔ ۲۵۰۰۰۰: ۱: مهاباد و معادل استاندارد آنها

واژه غلط	معادل استاندارد	عارضه	واژه غلط	معادل استاندارد	عارضه
هیهما	هویَنمال	کوه	سرجاوا	سَرچاوه	روستا
دوپازا	دوپَزه	کوه	گلیمه سفلی	گَلینه‌سفلی	روستا
شلماس	شِلماش	روستا و آبشار	مراغان	مارَغان	روستا
هرزینه	هَرزنه	روستا	شکلان	نِشکولان	روستا
دولگان	دولکان	روستا	روران	زوران	روستا
مرکاسه بالا	مِرگاسه بالا	روستا	شیربرایمه	شیویرایمه	روستا
زیره‌مرگ	زیره‌مِرگ	روستا	شویرایمه	شیویرایمه	روستا
دامرجان	دارمَرجان	روستا	شیخ‌حیدر	میشیخَیدر	روستا
گندکه	گَنکه	روستا	شیوه	شینوه	روستا
شاخه‌رشا	سَرشاخی	کوه	وارشمزین	واشَمَزین	روستا
نوجیان	نیوچوان	روستا	بنی‌خلف	بَنوْخَلَف	روستا
احمدبرو	احمدبریو	روستا	ناوست	نارست	روستا
دهگا	دِگه	روستا	کارلان سفلی	کاولان سفلی	روستا
بریسته	برِیته	روستا	جولان	چوالان	روستا
موسی‌آلان	موسالان	روستا	کومان	گومان	روستا
گوزینه	گوزِیله	روستا	کاکوژرن	گاکوژه	روستا
علی‌مردان	الِیمران	روستا	گزور	گَرور	روستا
گله	گولِه	روستا	بلاد	بَلاو	روستا

جدول ۳: اشتباهات نویسه‌گردانی و ترجمه‌ای اسامی در نقشه‌های زمین‌شناسی ۱:۱۰۰۰۰۰ سردشت و آلود و معادل استاندارد آنها

واژه غلط	معادل استاندارد	عارضه	واژه غلط	معادل استاندارد	عارضه
خانه خل	خانخل	روستا	جباران	جَبَرند	روستا
یوسف گل	وسوگل	روستا	کله گاوی	کَلکاوی	روستا
باغ	باغی	روستا	چولان	چوالان	روستا
اشترمل	وشرمل	روستا	کاجه	کاژیه	روستا
شندرا	شندره	روستا	خلیسان	خوليسان	روستا
بیریکا	باریکا	روستا	آقولاق	اَعْلان	روستا
گلوران	گوله	روستا	شالمان	شِلمان	روستا
بان آباد	بناوه	روستا	اشخل	شَخَل	روستا
کوتال	کوتان	روستا	امیرآباد	میرآباد (میراوه)	مرکز بخش
بلاد	بَلاو	روستا	آلیمران	اَلیمران	روستا
ورگول	وَرگِل	روستا	نیوش	نَوَز	روستا
والای	ولیو	روستا	-	-	-

جدول ۴: اشتباهات نوشتاری نویسه‌گردانی اسامی در نقشه‌های ۱:۵۰۰۰۰ منطقه و معادل استاندارد آنها

واژه غلط	معادل استاندارد	عارضه	واژه غلط	معادل استاندارد	عارضه
رازگاه	رَزگه	روستا و آبشار	عثمان آباد	وَتماناوه	روستا
گلاسفید	گَلَسپی	کوه	سیسر	سِیسِر	روستا
لک لک	لَقَلِق	کوه	هزارسلیمان	هَوارسِمان	روستا
یوسف‌کار	وسوگل	روستا	شیخ عیسی	شِیخِیسه	روستا
فقیرحدر	فَقیقْدر	روستا	بلاد	بَلاو	روستا
کان بید	کانیبی	روستا	نیستان	نِستان	روستا
کله گاوی	کَلکاوی	روستا	قلی اسماعیل	قوَلْسمور	روستا
قلعه کاسیان	قلاتاسیان	روستا و پل تاریخی	گولان آباد	گوراناوه	روستا
شیوه‌مردان	شیوَمَمران	روستا	بردپهن	بَرده پان	مکان جغرافیایی
کل آباد	مَکلاوا	روستا	-	-	-

نقشه‌های توپوگرافی و نقشه‌های عمومی شده و استخراجی از آنها از جمله نقشه راه‌ها، جهانگردی، توریسم و نقشه‌های دیگر به طور روزمره مورد استفاده عموم مردم هستند. عدم رعایت اصول کارتوگرافی و از جمله ثبت اشتباه موقعیت پدیده‌ها و اسامی خاص مکان‌های جغرافیایی، بنیادی متزلزل برای منابع اسنادی ایجاد می‌کند. نتیجه اینکه عدم تطابق بین اسامی جغرافیایی و عوارض محیطی نقشه‌های توپوگرافی منطقه پژوهش و واقعیات زمینی وجود دارد و اشتباهات نقشه‌ها به کتاب‌ها، اسناد و نقشه‌های عمومی شده انتقال یافته و با گذر زمان و گسترش منابع اسنادی، انتقال موارد اشتباه وسعت بیشتری پیدا می‌کند و این امر در مورد اسامی جغرافیایی از طریق پسوندهای مکانی شناسنامه‌ای از نسلی به نسلی دیگر منتقل می‌شود. موارد اشتباه موقعیت مکانی و چگونگی عوارض خطی، نقطه‌ای و سطحی نیز مستقیماً در انجام پژوهش‌های علمی اشتباهات جبران‌ناپذیری به بار می‌آورند.

مراجع فارسی:

- ۱- جعفری الف، عباس (۱۳۷۹)، *گیتاشناسی ایران، کوه‌ها و کوهنامه ایران*، ج اول، چاپ دوم، انتشارات گیتاشناسی، تهران، ۶۴۷ ص.
- ۲- جعفری ب، عباس (۱۳۷۹)، *گیتاشناسی ایران، رودها و رودخانه های ایران*، ج دوم، چاپ دوم، انتشارات گیتاشناسی، تهران، ۵۴۸ ص.
- ۳- جعفری پ، عباس (۱۳۷۹)، *گیتاشناسی ایران، دائره‌المعارف ایران*، ج سوم، انتشارات گیتاشناسی، تهران، ۱۴۰۱ ص.
- ۴- خضری، سعید (۱۳۷۹)، *جغرافیای طبیعی کردستان موکریان با تاکید بر حوضه زاب*، انتشارات ناقوس، تهران، ۲۴۵ ص.
- ۵- زاهدی، مجید (۱۳۷۳)، *مقدمه‌ای بر کارتوگرافی*، چاپ دوم، انتشارات سمت، تهران، ۱۹۰ ص.
- ۶- ژولی فرنان، خزائی فروزان (۱۳۷۲)، *کارتوگرافی*، نشر نیکا، مشهد، ۱۶۳ ص.
- ۷- سازمان جغرافیایی کشور، (۱۳۷۷)، *نقشه ۱:۲۵۰۰۰۰ مهاباد*، چاپ سوم، سری (k551) برگ 15-38، تهران.
- ۸- سازمان جغرافیایی کشور، (۱۳۷۵)، *نقشه توپوگرافی ۱:۵۰۰۰۰ سرتکه*، چاپ دوم، تهران.
- ۹- سازمان جغرافیایی کشور، (۱۳۷۶)، *نقشه توپوگرافی ۱:۵۰۰۰۰ سردشت*، چاپ سوم، تهران.
- ۱۰- سازمان جغرافیایی کشور، (۱۳۷۷)، *نقشه توپوگرافی ۱:۵۰۰۰۰ شهرک ربط*، چاپ دوم، تهران.
- ۱۱- سازمان جغرافیایی کشور، (۱۳۷۶)، *نقشه توپوگرافی ۱:۵۰۰۰۰ میرآباد*، چاپ سوم، تهران.
- ۱۲- سازمان زمین شناسی کشور، (۲۰۰۴)، *نقشه ۱:۱۰۰۰۰۰ سردشت*، چاپ اول، تهران.
- ۱۳- سازمان زمین شناسی کشور، (۲۰۰۳)، *نقشه ۱:۱۰۰۰۰۰ آلوت*، چاپ اول، تهران.
- ۱۴- سازمان سنجش از دور کشور، (۱۳۷۹)، *نقشه ۱:۱۰۰۰۰۰۰ ایران/از فضا*، موزائیک تصاویر ماهواره‌ای لندست، تهران.
- ۱۵- شرفکندی، عبدالرحمن (هه‌ژار)، (۱۳۶۸)، *فرهنگ کردی - فارسی هه نیانه بورینه*، ج اول انتشارات سروش، تهران.
- ۱۶- شرفکندی، عبدالرحمن (هه‌ژار)، (۱۳۶۹)، *فرهنگ کردی - فارسی هه نیانه بورینه*، ج دوم انتشارات سروش، تهران، ۱۰۳۵ ص.
- ۱۷- شکویی، حسین (۱۳۶۴)، *فلسفه جغرافیا*، چاپ سوم، انتشارات گیتاشناسی، تهران، ۳۲۹ ص.
- ۱۸- شکویی، حسین (۱۳۷۸)، *اندیشه‌های نو در فلسفه جغرافیا*، ج اول، انتشارات گیتاشناسی، تهران، ۳۵۵ ص.
- ۱۹- معاونت سنجش از دور و جغرافیا، (۱۳۷۹)، *فرهنگ جغرافیایی شهرستان‌های کشور (شهرستان ارومیه)*، سازمان جغرافیایی کشور، تهران، ۴۳۱ ص.
- ۲۰- مقیمی، سیدجعفر و همراه، مجید (۱۳۷۷)، *کارتوگرافی*، چاپ سوم، انتشارات گیتاشناسی، تهران، ۳۸۲ ص.
- ۲۱- واحد پژوهش و تالیف گیتاشناسی (۱۳۸۰)، *اطلس راههای ایران*، انتشارات گیتاشناسی، تهران، ۲۷۲ ص.

References:

- 22_Ghafor A, Abdulla (2001), *Kurdistan area and population*, Stockholm, Apek, Sweden, 51 p.
- 23_Ghafor B , Abdulla (2001), *Gazetteer of Kurdistan*, APEK Stockholm, Sweden, 132 p.